

metovati; ali dejansko je vse ostalo, kakor je bilo. Vse tožbe, vse prošnje, vse pritožbe se razgubé po zamolklih prostorih upravnih. — Kdo pazi, da bi se narodna ravnopravnost izvrševala. Morebiti tisti, katerim je ravnopravnost potrebna? Ne! Oni, ki sami trdé, da so njeni nasprotniki; a tudi najboljše postave ne koristijo, če uradniki najnižji in najvišji ne spoštujejo in ne ljubijo naroda, za katerega so postave. S paragrafom 19. le opoziciji usta maše, in srditeje kakor le kedaj se kaže staro germanizujoče divjanje samo da v ustavni obliki, in ako si pregledamo vse, kar smo najnovejši čas doživeli, zdi se nam, kakor da bi se naravnost na to delalo, da bi se vse slovanstvo pokončalo. (Nemir.) Še zmirom gospoduje tujstvo v šolah, in Slovenec se tu svojemu narodu izneveruje, da ga potem morejo rabiti proti lastnemu rodu (nemir, ugovor); še zmirom gospoduje tujstvo po uradih, dasiravno bi ne trebalo drugzega nego ministerskega ukaza, da bi uradniki uradovali v jeziku tistega naroda, čegar kruh jedó; in s pomočjo raznarodene birokracije se sili tujstvo v srenjo, v okrajni zastop, v deželni zbor in tu svojo sodbo dela o slovenskem narodu, narodnjaka pa povsodi v kot stavijo. Ljudski jezik so spehali, da je ostal samo še po vaséh, kjer se ne more razvijati, in ravnopraven je le še slovenski goldinar, s katerim se davek plačuje. Gospôda moja, tujec je pri nas vsemogočen, v svoji lastni hiši je Slovenec le hlapec, a tujec njegov gospod. Narodovo truplo je razkosano, osamljeni si prizadevajo narodni poslanci v posamesnih deželnih zbora, v tej osamljenosti pa so brez moči.

Gospoda moja, više deželne oblastnije, kakor je videti slabo umevajo slovenski narod in nas narodnih poslancev tu tudi nočete razumeti. (Smeh.) Zastonj je, da tu sedimo; v tem deželnem zboru ne bomo slovenski poslanci nikdar nič dosegli. Vsled nemškega liberalizma so Slovenci brez zastopnika v deželnem odboru, dasiravno jih je $\frac{2}{5}$ vseh deželnih prebivalcev.

Gospoda moja, temu zlu se ne pride popred v okom, predno se Slovenci ne ločijo od Vas in se ne združijo vsi v eno celoto. Dá, ločiti se morajo in potem združiti v eno narodno in politično individualiteto. (Dolg smeh.)

Vsaka reč le nekoliko časa trpi. Deželni zbor bo potem tem uspešneje deloval; prepiri in ovajevanje bo nehalo, uprava bo lažja in cenejša. Taka preuredba je živa potreba za Slovence kakor za Nemce; dokler se nam ne prizná naša narodna individualiteta, dokler nimamo odločene svoje dežele, kar nam bo individualnost varovalo, dokler ne obvelja naš jezik, dokler smo brez narodne uprave, ktera bo prirojeno krepost ljudsko razvijala, toliko časa je za nas ravnopravnost prazna pena. (Klici: za nas!) Dá! za nas!

Pričeta liberalna sistema narodne ravnopravnosti ne more dati, niti jej je ravnopravnost po volji, ker je ona nasprotna načelom te sisteme, ktera tirjajo izključljivo nadvlado enega plemena; ta sistema ne more narodom miru in sloge niti dati niti ju hoteti. Sloga, ki stoji na enaki pravici za vse, bila bi konec te sisteme, ktera se mora le z onimi sredstvi obdržati, ktera so jo mogočo storila, z razdvojenjem in silo.

Sedanja liberalna sistema ne more državi olajšati težkih bremen: ona potrebuje stoječe vojske, da ž njo kroti nezadovoljene narode (nemir, oho), ona se ne more birokraciji odpovedati, birokracija je njena najkrepkejša podpora vzlasti v slovanskih deželah.

Sedanja liberalna sistema ne more trpeti svobodnega tiska, ako noče sama sebi jame kopati; ona ne more dovoliti avtonomije, kajti avtonomija in centralizacija ste si podobni kakor noč in dan. Gospôda moja,

vladajoča sistema je toliko kakor zaukazovati in služiti; prvo ni liberalno, drugo svobodo izključuje. Liberalna sistema, kakoršna zdaj vlada, je pokazala, da je goljufiva, vso svojo svobodo mora sama uničiti. Le resnično omikani, nramni, domoljubni možje naj bi vladati smeli. „Po njihovem sadu jih bote spoznali.“ Ozrite se okolo sebe, g. m. Povsodi upor, povsodi strupena nezadovoljnost, povsodi razdraženost — samo nasledki žaljene pravice. Na drugi strani sila in žuganje, kakor da bi bila ljudstva samo zaradi sedanje ustave na svetu. Povsodi se povzdigujejo značaji, katerih ne moremo boljše prištevati; boljši in blageji morajo odstopati in molčati in demoralizacija napreduje. Čutila za vladajočo hišo so se ohladila, vera v Avstrijo je zbežala, ljudstva sama pa propadajo bolj in bolj v siromaščino, ker jim je od vzeta edina nramna zaslomba, vera na pravičnost svoje vlade.

Veča in večja bojazen se mora lotiti vsacega avstrijskega domoljuba videčega tako počenjanje; poprašuje se: Ali ni nikogar več, ki bi se postavil na narodno podlago?

Gospôda moja, mi se obračamo od vsega, kar nam je pridobila nova era, za nas nima ustava in parlamentarno ministerstvo nikakoršne pravne veljave (oho, živi ugovori), mi se obračamo od liberalizma obstoječega v frazah, od liberalizma doktrinarnega, kateri bistvo in poročstvo svobode išče v ustavnih papirjih in osnovnih pravicah; mi se obračamo od liberalizma, ki se je rodil iz narodnega zatiranja in ščuvanja, in se samo s temi sredstvi tudi obdržati more.

Avstrije ne more vrediti samo politična svoboda, naj bi se še tako obilna pripoznala; najprvo se mora zadovoljiti narodnim željam in tirjavam. Tega je pa pričakovati le v federalistično vrejeni državi. Avstrijske razmere so take, da stoji politična svoboda v drugi, narodna svoboda v prvi vrsti (živo ugovarjanje). Gospôda moja, avstrijskim narodom je ljubši vladin absolutizem, kakor absolutizem katerega drugzega naroda; Slovan noče le fizično životariti, kakor živina, nego se hoče tudi politično in narodno razvijati, in gotovo niso prenapete tirjatve slovanskih narodov, katerih večno prošnje je v svetovni zgodovini zapisano; samo to tirjajo, kar drugi narodi že dolgo imajo in uživajo.

Gospôda moja, vsaktera centralizujoča poskušnja bo nezadovoljnost v državi množila, in narode v tuja naročja gonila. Avstrija se more vrediti le na podlagi starih deželnih pravic po skupnem delovanju med deželnimi zbora in krono. Vse obotavljanje, gospôda moja, je brezuspešno; preštejte sami sebe in preštejte druge. Vlada in narodi si prizadevajo in potrošajo svoje najboljše moči v mejusobni borbi, preštejte se in čem bolj slovanski živelj odrivate, tem težje postaja stanje Nemcev, in kakor ste Vi nekdanj klicali: Vrnimo se, pobotajmo se z Ogri; tako kličemo zdaj mi: Vrnite se, pobotajte se s Čehi, pobotajte se z vsemi narodi!

Po „Slov. Narod.“

Slovstvene stvari.

Tudi nekaj o slovensko-nemškem slovarju.

V poslednjem listu „Novic“ sem čital nasvet, naj se v slovensko-nemškem slovarju vsaki slovenski besedi dodá tudi latinski pomen, da bi benečanski Slovenci s pomočjo italijanščine laglje slovenske besede razumeli. A ta nasvet se meni ne zdi dober. Kdor latinščino in italijanščino ume, dobro vé, da ni vsega dar lahko iz latinščine najti pravega italijanskega pomena, kajti večina besedi je taka, da ves drug pomen

v teh dveh jezicah ima. I kaj bi potem iz tega sledilo nego pomota? Razun družih ovir bi iz tega tudi za slovaropisca izhajala ta velika sitnost, da bi slovar triglot postal in vendar v tem ne bi se razun duhovščine nobenemu vstreglo.

Živo pa nam je potreba tudi slovensko-italijanskega slovara; s tem bi se namreč onim Sloven-
cem vstreglo in tudi našim italijanskim uradnikom, ki med Slovenci, posebno na Primorskem, svoje službe opravljajo. Dandanes namreč naš narod od vseh svojih uradnikov tirja, naj se slovenščine učé. Nemci to lahko storijo, a od Lahov to tirjati je težavnejše, ker potrebnih pripomočkov gledé italijanščine še nimamo. Poznam pa nekega mladega gospoda, ki, ves vnet za blagor našega milega naroda, že več časa gradivo za italijano-slovenski slovar nabira, in nadjati se je, da prej nego mnogo časa pričakovani ljubljanski slovar beli dan zagleda, svoje delo dovrši. Nadjati se je pa tudi, da sl. slovenska Matica svoje pomoči ob svojem času ne odreče temu delu.

V Tominu 3. oktobra 1868.

C.

Prošnja.

Podpisano vredništvo se obrača še enkrat s srčno prošnjo do vseh domorodcev in dijaške mladine, da blagovolijo, kar so nam še na dolgu ostali, vsaj do 15. novembra t. l. v g. J. Blaznikovo tiskarnico v Ljubljano poslati; za vsacega posamesnega je le malo, za nas vendar prevelik znesek, da ga sami ne zmoremo. Pri tej priložnosti opominjamo tudi naših starših dolžnikov z resno besedo njihovih dolžnosti.

Vredništvo „slov. Glasnika.“

SUZE

znancah i prijateljah

na grobovih Velečastne gospode

Mata Jurinea, kanonika i **Andra Marota** *) kaplana,
oba rodjena Kastavca

preminuvša meseca septembra 1868.

Tam u šumi vèrh planine,
Dva se k nebu dižu bora,
Nit oluje, nit vihrine,
Nit ista munja spora
Nekerši jih s' neba zgora.

Al' v korenju borah tjuh,
Koji grizu, koren strižu,
Gnezdo červah, kletih dvijuh,
Što do vèrha čak već sizu
Uništeči bore grizu.

Vèrsac zgriznuv čèrveci borah,
Jedan sada, drugi pada,
Sunce tamni, tamni zora,
Al' eto jih oba sada
Jedan, drugi v večnih nada.

To je bore slavska mati
Porodila, odgojila,
Pa joj dati, pomoć slati
Mate, Andro, sinka mila
Do smèrti su sadila.

Ljubit veru, dom i cara
Njim bè dèlo njim načelo,
Što je runo, puno žarah
A i dèlo, s' kojeg vrèlo
Proiztiče svih dobarah.

Nije tuge, suzah nije
Ali duša, sèrce kuša
Sažaljenje da odkrije,
Te Vam plete vènac ružah
Nakićenih tèkom suzah.

Život rajskoj domovini,
Daj Vam Bože kò sve može;
Jer ste vèrni domu vèri
I caru kò ti znađeš Bože
Sa životne bili kože.

Dopisi.

Novomesto 27. sept. — Danes zvečer bila je v tukajšnji čitalnici beseda. Predstavljala se je znana igra Miroslava Vilharja „Filozof“ po gospojici Idi baronesi

*) Andre Maroti, tudi dobro znan dopisnik „Novicam.“

Schweiger-jevi in gospojici Malici Durini-jevi, in pa gospodih Alojzu Gorencu in Ivanu Dularu, kateri vsi so svoje naloge prav izvrstno rešili. Vrh te igre se je tudi deklamovala znana Prešernova poezija „Nova pisarija“ in sicer vrlo dobro od zgorej imenovane gosp. Gorence in gosp. Jožefa Kutil-a; po besedi bil je ples, in tako je večer prav prijeten bil.

Iz Košanske doline na Notranjskem 18. sept. J. V. — Izvedite, drage „Novice“, da naša letošnja letina je veliko slabejša mimo lanske. Sprva je sicer vse prav lepo kazalo, al pozneje nam je nemila suša vse tako stisnila, da smo sená in žita prav malo pridelali. Zelje so nam, kakor v več krajih, grde gosenice, katerih je bilo na milijone po zelnikih, do čistega požrle; krompir pa je bil črv zeló poškodovan, zdaj pa še sila gnije; sadja je prav malo; grozdje nam je tam pa tam toča potolkla, sicer pa je vendar lepo in že skoraj zrelo. Ni čuda, da so naši kmetje v skrbi, od česa da bodo živeli. — Pa zadosti o tem. Prav veselo je slišati, kako se naša reč slovenska med ljudstvom širi; al pri naši okrajni uradnji moramo žalibog z obupnim srcem reči, da še zmiraj stara trma po starem kopitu vlada, in da nas še vedno z nemškimi „šriftami“ pitajo.

Iz Poddrage na Ipavskem. (Velika beseda in poddraški fantje.) Program poslednje čitalnične besede se je, kakor se reči sme, v veliko zadovoljnost zvrševal. Le pripetila se je ovi večer nevšečnost, ktera je gospôdo, ktera je blagovolila počastiti nas s svojo nazočnostjo ta večer, utegnila žaliti, in kako bi tudi ne? Al naj častitim gostom v tolažbo povemo to, da so bili ovi porredneži le hlapčoni, ki so se dali ali po kaki obljudi ali kakor koli podšuntati, da so kakor divjaki razsajali. Naj prejmejo gotovo plačilo za svojo neotesanost! Drugi poddraški fantje se niso udeležili grde sirovosti, bili so deloma pri besedi nazoči, deloma so mirili omenjenih 9 divjakov. Častite goste, ki so nas v tolikem številu počastiti blagovolili, lepo prosimo, naj pozabijo ono nezgodo in naj se ne strašijo obiskati nas drugo pot. Porok smo jim, da se kaj takega ne bode ponovilo, in da pošteni naši fantje sami bojo skrbeli, da se ne oskrunja čast naši vasi. Zato pa tudi izrekamo srčno željo, da vrli naši mladenči vsi stopijo v čitalnico. Podajmo si roke, in omikujmo se drug drugemu, da bode svet o nas le dobro govoriti mogel. Sicer pa tudi to priznavamo, da bi se oni še rajši vpisali v naše društvo, ko bi le imeli kakega pevovodja in buditelja do ubranega petja, da ne bi trebalo za vsako veselico od Poncija do Pilata tavati in si — pri tolikih domačih fantih — po tujih vaséh pevcev beračiti. Milo petje požlahnuje srce, zato je po pravici pel slavni nemški pevec: Kjer pesmi slišiš, ondi ostani, — hudobni ljudje ne pojó!

Čitalnični udje.

Iz Planine 2. oktobra. — Dopisún v „Tagbl.“ od 30. u. m. oglasil se je zopet; al še bolj ko prvokrat naletel je zdaj, kajti reva gotovo ne ume slovensko, ko je tako preobrnil dopis v „Novicah“, kakor ciganka žakelj. Mogoče je pa tudi, da je storil to v svojem fanatičnem vnetji, kvasiti laži in dražiti svet. V kratkem mu odgovorim le to, da dopisovalec v „Novicah“ ni „Landkaplan“ in da nikdo ni nabiral udov po trgu za čitalnico, da mu bo pa omenjena oseba morebiti jako hvaležna za čast, da jo stavi med prve „Honoratiore.“ Od prve do zadnje vrstice je tedaj vse laž; celi dopis ni družega ko iz laži sestavljena sanjarija, ki jo ponuja lačnim nemškutarjem. Ubogi „Tagblatt“, ki že zdaj po blatu smrdiš, kmalu bodeš počil laži, ako jih še dalje nabiraš v svojo mavho. Prostoslav.

Iz Šmartna pri Cerkljah 28. sept. R.—n. — V sredo 23. t. m. je razsajal pri nas tako hud vihar, da